

Poznatky a znalosti v sieti slovenských univerzít **(Projekt APVV-0230-07: Regionálna dimenzia znalostnej ekonomiky)**

Milan Buček

Národohospodárska fakulta, Ekonomická univerzita v Bratislave

Aj keď na slovenských univerzitách sa pomerne intenzívne vyučuje o nevyhnutnosti tvorby sietí, networkov, klastrov atď. (platí to všeobecne, ale vo výskume obzvlášť), tradičná uzavretosť do vlastných inštitúcií sa prekonáva v tomto kontexte pomerne pozvoľna. V tomto procese má špecifické postavenie výskumný projekt *Regionálna dimenzia znalostnej ekonomiky*, ktorý podporila Agentúra pre vedu a výskum SR, z dvoch hľadísk: po prvé podarilo sa spojiť výskumno-pedagogické pracoviská štyroch univerzít (s regionálno-ekonomickým zameraním) tak, že pokrývajú územie Slovenska od Bratislavy po Košice; výskum je po druhé orientovaný na tému, ktorá leží v „mainstreame“ nielen výskumných prác na celom svete, ale je strategickým cieľom politiky vyspelých krajín sveta, ako aj predmetom koncentrovanej podpory EÚ. Aj preto je užitočné vedieť o tomto procese z regionalistických hľadísk aj u nás.

Redakcia REGION DIRECT sa preto v spolupráci s riešiteľským kolektívom projektu rozhodla publikovať teoretické príspevky ako výstupy z tohto projektu.

Ambície projektu

Ak sa v teórii objavia nové pojmy a koncepcie, vôbec to neznamená, že predošlé poznanie nie je doň inkorporované. A tak aj skutočnosť, že sa nielen vo výskume, ale aj v hospodárskej politike stále viac hovorí o znalostnej ekonomike spoločnosti čo vôbec neznamená, že obrovské množstvo poznatkov a znalostí o inováciách prestáva platiť alebo je zastarané. Práve naopak, znalostná ekonomika by bola bez tvorby, diseminácie a implementácie inovácií bezduchá.

Nie je náhodou, že projekty EÚ v tejto oblasti¹ sa dôsledne prepájajú v spojení „inovácie a znalostná ekonomika“. EÚ sa vo svojej cielenej politike snaží „posilniť kultúru inovatívneho podnikania a sústrediť sa na kvalitu procesov a produktov inovácií.“² K znalostnej ekonomike sa stále viac pristupuje zo širšej perspektívy vrátane sociálnych a vzdelanostných inovácií. Ich dosah sa má posilniť prostredníctvom „virtuálnych výskumných komunit“ z rôznych častí Európy aj mimo nej. Používanie moderných telekomunikačných a počítačových nástrojov umožňuje, aby sa formovali takéto virtuálne spoločnosti pred ich geografickou koncentráciou. Regionálna pestosť umožňuje aj Slovensku, aby do tohto procesu prispelo špecializovanými poznatkami a znalosťami v oblastiach, kde má nejaké silné stránky.

Riešený projekt je podľa nášho názoru aj v súlade s dvoma základnými odporúčaniami ministrov, zodpovedných za priestorový rozvoj EÚ: a) posilňovať polycentrický rozvoj a inovácie prostredníctvom budovania siete regiónov a miest; b) podporovať regionálne klastre konkurencieschopnosti a inovatívnosti v Európe. V inovatívnych klastroch spolupracujú podnikateľské subjekty, vedecká komunita a administrácia. V tomto procese hrajú mestá a regióny dôležitú úlohu, ktoré sa takto môžu profilovať aj medzinárodne a stať sa tak atraktívnymi pre investície. Výskumná úloha sa snaží vo svojich riešeniach odpovedať na niekoľko základných výskumných otázok:

- Aká je vlastne regionálna dimenzia znalostnej ekonomiky?
- Ako sa tvoria inovácie a znalosti v rôznych typoch regiónov, prípadne akú úlohu zohrávajú v regionálnych disparitách a ich riešení?
- Ktoré typy znalostí a poznatkov sú regionálne podmienené a ako?
- Ako možno posilniť tvorbu inovácií a znalostí v špecifických typoch regiónov?

Z hľadiska výskumu na Slovensku sa prvýkrát:

- skúma znalostná ekonomika na úrovni jednotlivých regiónov,

¹ Napr. vypísaný tender na projekty tohto typu (ESPO) má názov : Territorial Dimension of the Innovation and Knowledge Economy, (2010-2012)

² tamtiež

- využíva forma kombinovanej analýzy sektorov a regiónov pri snahe o identifikáciu kľúčových nástrojov pre rozvoj znalostnej ekonomiky v jednotlivých regiónov,
- na základe empirických výskumov sa získavajú nové poznatky o správaní sa inovačných firiem v SR, ktoré na Slovensku doteraz absentovali a neumožňovali tak sledovať tento proces.

Používanie pojmov poznatok a znalosť v projekte „Regionálna dimenzia znalostnej ekonomiky“

Ako je to u pojmov, definícií prekladaných z inojazyčnej literatúry bežné samotné ustaľovanie slovenského ekvivalentu je procesom. Napr. pre pojem „knowledge, knowledge economy“ sa používali pojmy „*poznatky, znalosti, vedomosti*“, ako aj príslušné spojenia s ekonomikou (poznatková, znalostná, vedomostná). Hneď v začiatku riešenia projektu sa ukázalo, že aj v samotnom riešiteľskom kolektíve je jeho používanie veľmi rôznorodé.

Preto pre potreby nášho projektu odporúčame veľmi jednoduché a operatívne riešenie problému používania pojmov znalosť a poznatok.³

1) Filozofický slovník, slovník slovenského jazyka popisuje *poznatok* ako (jednotlivý) výsledok *poznávacieho procesu*. Nové poznatky sú teda výsledkom poznávacieho procesu v rámci výskumných aktivít, ale aj praktických skúseností. Aj anglický preklad slova „poznatok“ uvádzajú slovníky ako „*piece of knowledge*“. *Znalosť je tvorená systémom poznatkov*. Je to vzájomne previazaná (meniteľná, doplniteľná napr. novými poznatkami) štruktúra súvisiacich poznatkov, ktorú možno použiť v interakcii so svetom (dôraz na praktické využitie). V priebehu času sa znalosti v čoraz vyššej miere stávajú *kodifikovanými* (explicitnými) a šíria sa medzi aktérmi. *Znalosť ako systém poznatkov* v sebe v tejto interpretácii zahŕňa aj *zručnosti* (získané prostredníctvom skúseností alebo vzdelávania).

2) Pri používaní pojmov „*tacit a codified knowledge*“, ktoré tiež nemajú

³ Toto riešenie, vzniklo jednak na stretnutiach a diskusiách riešiteľského kolektívu, jednak rešpektuje jeho používanie vo výskumnom ale aj hospodársko-politickom prostredí SR. Na finálnej podobe tohto textu spolupracoval Š. Reháč.

v slovenčine ustálený preklad, odporúčame používať delenie na:

- *kodifikované*,
- *nekodifikované*.

Z uvedeného vyplýva tiež, že kodifikované môžu byť znalosti aj poznatky, a že nekodifikované sú predovšetkým znalosti.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že v zmysle systémovej teórie chápeme *znalosti ako systém a poznatky ako prvky systému*. Preto je logické, že výsledkom poznávacej činnosti vo vede je *vedecký poznatok*, že komplexnejšie systémy ako *spoločnosť, ekonomika* a pod. majú prívlastok „*znalostná*“ – t.j. *znalostná spoločnosť, znalostná ekonomika, znalostný manažment*. Navyše treba rešpektovať aj skutočnosť, že pojmy v takejto *forme* sa v slovenskom jazykovom prostredí v tejto podobe začínajú presadzovať.

Znamená to, že pri praktickom použití (a preklade anglického *knowledge*) je v prevažnej miere vhodné použiť pojem *znalosť* a v menšej miere pojem *poznatok*, ktorý budeme používať, keď je jasné, že ide o výsledok poznávacej činnosti prevažne jednotlivý.

Koncepcia riešenia projektu, jeho štruktúra a manažment

Komplexnosť problematiky si vyžiadala z hľadiska jej riešenia tvorbu takého networku riešiteľského kolektívu, ktorý splňal dve podmienky :

- a) umožňoval interdisciplinárny a mnohostranný pohľad na problematiku znalostnej ekonomiky a jej regionálnej dimenzie, ktorý v slovenských podmienkach presahuje možnosti jednotlivých pracovísk;
- b) pri konkrétnom výskume v slovenských podmienkach by zahrňoval inštitúcie v príslušných regiónoch, čo jednak prehľbuje znalosť ekonomických a sociálnych pomerov regiónov, ako aj operatívnu možnosť organizovať výskum v podnikoch, sektoroch a regiónoch.

Z týchto hľadísk sa pre riešenie projektu *Regionálna dimenzia znalostnej ekonomiky* sformoval kolektív riešiteľov zo štyroch univerzitných pracovísk SR:

- Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta,

Katedraverejnej správy a regionálneho rozvoja (ako koordináčné pracovisko);

- Ekonomická fakulta, Technická univerzita Košice a Inštitút regionálneho a komunálneho rozvoja Technickej univerzity v Košiciach;
- Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, Katedra regionálneho rozvoja;
- Fakulta prevádzky a ekonomiky dopravy a spojov, Žilinská univerzita v Žiline.
- Práce na projekte sú rozčlenené do *šiestich* nadväzujúcich *pracovných balíkov* (PB), časový sled riešenia projektu prebieha v nasledujúcich krokoch na čele s príslušnými *koordinátormi*:

PB 1 *Teoretické východiská*

Ing. Štefan Rehák, PhD. (Ekonomická univerzita, Bratislava)

(september 2008 – apríl 2009)

PB 2 *Sektorová a regionálna analýza*

prof. RNDr. Oto Hudec, CSc. (Technická univerzita, Košice)

(január 2009 – apríl 2010)

PB 3 *Prípadové štúdie firiem*

prof. Ing. Tatiana Čorejová, PhD. (Žilinská univerzita, Žilina)

(máj 2009 – január 2010)

PB 4 *Syntéza a formulovanie odporúčaní*

Ing. Štefan Rehák, PhD., prof. RNDr. Oto Hudec, CSc., prof. Ing. Tatiana Čorejová, PhD., doc. Ing. Mária Fáziková, CSc. (február 2010 – november 2010)

PB 5 *Diseminácia výstupov*

prof. Ing. Milan Buček, DrSc., doc. Ing. Jozef Tvrdoň, CSc. (Ekonomická univerzita, Bratislava) (september 2008 – december 2010 -pribežne)

V priebehu realizácie projektu bude v rámci každého pracovného balíka usporiadaný koordinačný workshop na začiatku a záverečný workshop na konci trvania pracovného balíka (iné koordinačné stretnutia budú organizované v prípade nutnosti). Okrem toho budú súčasťou aj priebežné oponentúry a záverečná oponentúra na konci tretieho roku riešenia projektu.

Hlavná koordinácia a administratíva sa zabezpečuje na Ekonomickej univerzite v Bratislave. Úlohou koordinačného pracoviska je komunikácia so zadávateľom projektu, dohľad nad internetovou stránkou projektu, publicita projektu, kontrola, organizácia pracovných stretnutí, zhromažďovanie správ. Riadiaci team Ekonomickej univerzity v Bratislave pracuje v nasledujúcom zložení. Hlavným koordinátorom projektu je prof. Buček. Zástupcom hlavného koordinátora je doc. Tvrdoň. Vedeckým koordinátorom prác je Ing. Rehák. Organizačný manažment má na starosti Ing. Šuranová a Finančný manažment, komunikáciu s APVV doc. Ivaničková.

Riadiaci výbor projektu, v ktorom sú zastúpení reprezentanti jednotlivých pracovísk a zástupcovia manažmentu projektu. Riadiaci výbor projektu pracuje v zložení:

Ekonomická univerzita, Bratislava (prof. Buček, doc. Ivaničková, Ing. Rehák)

Slovenská poľnohospodárska univerzita, Nitra (doc. Fáziková)

Technická univerzita, Košice (prof. Hudec)

Žilinská univerzita, Žilina (prof. Čorejová)

Ďalší riešitelia projektu za Ekonomickú univerzitu v Bratislave: Buček Milan, prof. Ing. DrSc., Tvrdoň J., doc. Ing. CSc., Rehák, Š. Ing. PhD., Vlčková V. doc. RNDr., CSc., Mišúnová E, doc. RNDr. CSc., Ivaničková A., doc. RNDr. CSc., Šipikal, M., Ing. PhD., Pástor, R., Mgr. PhD., Žárska E., prof. Ing, CSc., Kozovský D., Ing. PhD., Belvončíková E., Ing. M.A., Šuranová J., Ing. PhD., Černěnko T., Ing. Mgr., Šeben Z. Ing., Parížková J., Ing., Štofko M. Ing. *Riešitelia za Slovenskú poľnohospodársku univerzitu v Nitre:* Fáziková Mária, doc., Gecíková Ivana, Ing., Valach Maroš, Ing., a štyria doktorandi participujúci na projekte. *Za Technickú*

univerzitu v Košiciach : Hudec Oto, prof., Urbančíková Nataša, doc., Bíla Anna, PhD., Džupka Peter, PhD., Šebová Miriam, PhD., Burger Peter, Ing., Želinský Tomáš, Ing., a dvaja doktorandi participujúci na projekte. *Riešitelia za Žilinskú univerzitu v Žiline*: Čorejová Tatiana, prof., Rostášová Mária, prof., Paďourová Anna, PhD., Chrenková Alena, Mravcová Zuzana, Imríšková Emília, Močková Miriam, Potkan Tomáš, Bachanová Petra.

Výskumný projekt *Regionálna dimenzia znalostnej ekonomiky* predstavuje na slovenské pomery rozsiahly projekt, nielen veľkosťou rozpočtu, ale aj počtom zapojených vedeckých pracovníkov štyroch univerzít, zložitou koordináčnou a manažérskymi činnosťami predstavuje novú etapu výskumu v SR. Doterajšie výsledky riešenia, spolupráca kolektívu rôznych univerzít SR, novovytvorený network a osobné prepojenie riešiteľov sú základom výbornej spolupráce nielen v priebehu jeho spracovávaní, ale aj v období po ukončení prác na projekte. A to je ďalšia „added value“ projektu *Regionálna dimenzia znalostnej ekonomiky*. Projekt *Regionálna dimenzia znalostnej ekonomiky* je v elektronickej podobe dostupný na webovej adrese: <http://sites.google.com/site/redipegroup/>